

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

**TA’LIM JARAYONIDA INDIVIDUALLASHTIRISH VA
DIFFERENSIALLASHTIRISH ASOSIDA AMALIY TOPSHIRIQLARNI TASHKIL
ETISH**

To’raboyeva Ozoda Hayitboy qizi

CHDPU. Maktabgacha va boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 1 kurs talabasi

toraboyevaazoda9@gmail.com

Qo’shnazarova Madina Muzaffar qizi

qoshnazarovamadina650@gmail.com

Ilmiy rahbar: Sayliyeva Mashkura

CHDPU Maktabgacha va boshlang’ich ta’lim metodikasi o’qituvchi.

sayliyevamashkura94@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19420860>

***Annotatsiya:** Mazkur maqolada ta’lim jarayonida individuallashtirish va differensiashtirish tamoyillarining pedagogik mohiyati, ularning ta’lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati hamda o’quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladigan amaliy topshiriqlar yoritiladi. Shuningdek, ushbu yondashuvlarning o’quvchilarning bilim, ko’nikma va malakalarini rivojlantirishdagi o’rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.*

***Аннотация:** В данной статье раскрывается педагогическая сущность принципов индивидуализации и дифференциации в образовательном процессе, их значение в повышении эффективности обучения, а также освещаются практические задания, организуемые с учётом индивидуальных особенностей учащихся. Кроме того, научно анализируется роль данных подходов в развитии знаний, умений и навыков учащихся.*

***Abstract:** This article discusses the pedagogical essence of the principles of individualization and differentiation in the educational process, their importance in increasing the effectiveness of education, and practical tasks organized with consideration of students’ individual characteristics. It also provides a scientific analysis of the role of these approaches in developing students’ knowledge, skills, and competencies.*

***Kalit so’zlar:** individuallashtirish, differensiashtirish, ta’lim jarayoni, pedagogik texnologiya, individual yondashuv, o’quvchi qobiliyati, ta’lim metodlari.*

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Ключевые слова: индивидуализация, дифференциация, образовательный процесс, педагогическая технология, индивидуальный подход, способности учащихся, методы обучения.

Keywords: individualization, differentiation, educational process, pedagogical technology, individual approach, student ability, teaching methods.

Zamonaviy ta’lim tizimida o’quvchi shaxsini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Har bir o’quvchi o’zining qobiliyati, qiziqishi va bilim darajasi bilan boshqalardan ajralib turadi. Shu sababli ta’lim jarayonida o’quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. Pedagogika fanida bunday yondashuv individuallashtirish va differensiallashtirish tamoyillari orqali amalga oshiriladi. Ushbu yondashuvlar o’quvchilarning bilimlarni samarali o’zlashtirishiga, mustaqil fikrlashini rivojlantirishga hamda ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Individuallashtirish — bu ta’lim jarayonini har bir o’quvchining individual xususiyatlari, qobiliyati, qiziqishi va bilim darajasini hisobga olgan holda tashkil etishdir. Individuallashtirilgan ta’limning asosiy maqsadi o’quvchining shaxsiy imkoniyatlarini rivojlantirish va uning ta’lim jarayonidagi faolligini oshirishdan iborat. Pedagogika fanida individuallashtirish tushunchasi shaxsga yo’naltirilgan ta’lim g’oyasi bilan chambarchas bog’liqdir. Bu yondashuv o’quvchilarni bir xil darajada baholash yoki bir xil usulda o’qitishdan voz kechib, har bir o’quvchining individual rivojlanish yo’lini hisobga olishni talab etadi[1].

Individuallashtirish jarayonida quyidagi pedagogik omillar muhim hisoblanadi:

- o’quvchilarning psixologik xususiyatlari;
- ularning bilim darajasi;
- qiziqish va ehtiyojlari;
- o’rganish tezligi;
- tafakkur darajasi.

O’qituvchi ushbu omillarni hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etsa, o’quvchilarning bilimlarni o’zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshadi. Individuallashtirilgan ta’lim o’quvchilarning mustaqil faoliyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bunda o’quvchilar mustaqil izlanish, tahlil qilish va xulosa chiqarish jarayonida faol ishtirok etadi [2].

Differensiallashtirish ta’lim jarayonida o’quvchilar o’rtasidagi individual farqlarni hisobga olib, ularni bilim darajasi, qobiliyati va qiziqishlariga qarab turli guruhlariga ajratib o’qitish jarayonidir. Differensiallashtirilgan ta’limning asosiy maqsadi har bir o’quvchining ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish va uning individual rivojlanishini ta’minlashdan iborat.

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, differensiallashtirilgan ta’lim o’quvchilarning bilimlarni o’zlashtirish darajasini oshiradi hamda ta’lim jarayonining samaradorligini ta’minlaydi. Chunki bu jarayonda o’quvchilar o’z imkoniyatlariga mos vazifalarni bajaradi.

Differensiallashtirish quyidagi shakllarda amalga oshiriladi.

Mazmun bo’yicha differensiallashtirish: bunda o’quvchilarga turli murakkablik darajasidagi o’quv materiallari taqdim etiladi.

Topshiriqlar bo’yicha differensiallashtirish: o’quvchilarga ularning bilim darajasiga mos turli topshiriqlar beriladi.

Faoliyat usullari bo’yicha differensiallashtirish: o’quvchilarning o’rganish uslubiga mos metodlar tanlanadi.

O’zlashtirish tezligi bo’yicha differensiallashtirish: ba’zi o’quvchilar materialni tez o’zlashtiradi, boshqalari esa ko’proq vaqt talab qiladi. Shu sababli o’qituvchi dars jarayonini mos ravishda tashkil etadi.

Differensiallashtirish o’quvchilarning individual imkoniyatlarini rivojlantirish bilan birga, ularning ta’lim jarayonidagi faolligini ham oshiradi. Zamonaviy pedagogika fanida ushbu yondashuvlar ta’lim sifatini oshirishning muhim vositasi sifatida qaraladi. Individuallashtirilgan va differensiallashtirilgan ta’lim quyidagi pedagogik natijalarga olib keladi:

- o’quvchilarning ta’lim jarayoniga qiziqishi ortadi;
- bilimlarni chuqur o’zlashtirish ta’minlanadi;
- mustaqil fikrlash ko’nikmalari rivojlanadi;
- o’quvchilarning ijodiy qobiliyatlari shakllanadi;
- o’quvchilarning o’ziga bo’lgan ishonchi ortadi.

Bundan tashqari, ushbu yondashuvlar o’quvchilar o’rtasidagi bilim darajasi farqlarini kamaytirishga ham yordam beradi. Chunki har bir o’quvchi o’z imkoniyatiga mos ravishda ta’lim oladi. Ta’lim jarayonida ushbu yondashuvlarni samarali qo’llash uchun turli amaliy topshiriqlardan foydalanish mumkin [3]. Individual topshiriqlar o’quvchilarning bilim darajasi va qobiliyatiga mos ravishda beriladi. Masalan, kuchli o’quvchilarga murakkabroq vazifalar berilsa, bilim darajasi o’rtacha bo’lgan o’quvchilarga sodda vazifalar beriladi. Bu usul o’quvchilarning bilim darajasiga mos rivojlanishiga yordam beradi. Ijodiy topshiriqlar o’quvchilarning tasavvurini va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Masalan, rasm asosida hikoya tuzish, kichik insho yozish yoki muayyan mavzu bo’yicha savollar tuzish. Guruhli topshiriqlar orqali o’quvchilar birgalikda ishlashni o’rganadi. Bu jarayonda har bir guruhga alohida vazifa beriladi va o’quvchilar o’zaro hamkorlikda muammoni hal qiladi. O’quvchilarga ma’lum bir mavzu bo’yicha mustaqil ma’lumot

“Yosh tadqiqotchilar va talabalar ilmiy faoliyatida innovatsiya, integratsiya va zamonaviy ta’lim muammolari: nazariya va amaliyot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plami. I son (2026-yil, 1-aprel)

topish vazifasi beriladi. Bu jarayon ularning mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Differensial kartochkalar o‘quvchilarning bilim darajasiga mos topshiriqlarni o‘z ichiga oladi. Har bir o‘quvchi o‘z imkoniyatiga mos vazifani bajaradi [4].

Mening fikrimcha, ta’lim jarayonida individuallashtirish va differensiallashtirish yondashuvlarini qo‘llash o‘quvchilarning bilim olish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Chunki har bir o‘quvchi o‘zining qobiliyati va imkoniyatiga mos vazifalarni bajarganida ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishi ortadi. Shuningdek, bu yondashuv o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. O‘quvchilar o‘z imkoniyatlariga mos topshiriqlarni bajarish jarayonida muammoni tahlil qilish, mustaqil qaror qabul qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Yana bir muhim jihati shundaki, individuallashtirilgan va differensiallashtirilgan ta’lim o‘quvchilar o‘rtasidagi bilim darajasi tafovutlarini kamaytirishga yordam beradi. Kuchli o‘quvchilar o‘z qobiliyatlarini yanada rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘lsa, bilim darajasi nisbatan past bo‘lgan o‘quvchilar ham asta-sekin bilimlarini mustahkamlab boradi.

Individuallashtirish va differensiallashtirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim pedagogik tamoyillar hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etishga xizmat qiladi. Individuallashtirish va differensiallashtirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim pedagogik tamoyillar hisoblanadi. Natijada o‘quvchilar bilimlarni yanada chuqurroq o‘zlashtiradi hamda ta’lim jarayonida faol ishtirok etadi. Shuningdek, individuallashtirilgan va differensiallashtirilgan ta’lim o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga, ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga va ularning ta’limga bo‘lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Bunday yondashuv orqali o‘quvchilarning bilim darajasidagi farqlarni hisobga olish imkoniyati yaratiladi hamda har bir o‘quvchining o‘z imkoniyatiga mos ravishda rivojlanishi ta’minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hasanboyeva O., To‘xtaxo‘jayev N. Pedagogika. Toshkent: Fan, 2011.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2012.
3. Ishmuhamedov R. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, 2013.
4. Avliyoqulov N. Pedagogik mahorat. Toshkent, 2009